

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОМЕНІВ В РОЗРІЗІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Родченко Володимир Борисович
доктор економічних наук, професор

e-mail: rodchenko@karazin.ua

ORCID ID: 0000-0003-0298-4747

Белявцева Вікторія Володимирівна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

e-mail: my_edem@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-8773-9307

Хрипунова Дар'я Михайлівна

аспірант

e-mail: khripunova.daria@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2016-5120

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

вул. Мירוносицька, 1, Харків, 61002, Україна

Стратегія смарт спеціалізації, як інноваційна система для регіональних економік, має визначити пріоритетні сфери, в яких регіони та країни мають конкурентні переваги або мають потенціал генерувати заснований на знаннях розвиток і здійснювати економічні перетворення. Кількість та характер цих пріоритетів будуть відрізнятися в залежності від регіону. Стратегія смарт спеціалізації вимагає ідентифікації в кожному регіоні однієї або декількох тематичних областей, де НДДКР та інноваційна політика повинні бути спрямовані на створення та підтримку конкурентних переваг. Пріоритети можуть бути сформульовані з точки зору галузей знань або діяльності (не тільки наукової, а й соціальної, культурної), підсистем у секторі та знаходиться поза межами галузей, ринкових ніш, кластерів, технологій, тощо. Здатність ідентифікувати можливості регіону розширюватися в нові пріоритетні напрямки є центральним принципом концепції смарт спеціалізації. Глобальне економічне зростання вимагає підвищення конкурентоспроможності регіонів, особливо там, де потенціал є найвищим. Вибір пріоритетних напрямків стимулює інновації та інвестиції, при цьому, для того, щоб регіони мали успіх, вони повинні використовувати власну суміш активів, навичок та ідей, щоб конкурувати на світовому ринку та розвивати невикористаний потенціал.

Стаття присвячена аналізу пріоритетних областей смарт спеціалізації та інтерпретації поняття доменів в рамках регіонального розвитку. Дослідження зосереджено на узагальненні підходів до визначення понятійної сутності категорії «домен» шляхом врахування впливу національної специфіки, а також зазначення ролі доменів у процесі підприємницького відкриття. Розглянуто різноманітні підходи до визначення «доменів», як структурованих тем в рамках регіонального розвитку, які впроваджуються на практиці через процеси підприємницького відкриття. Досліджено приклади пріоритетних напрямків в рамках регіону та домени країн ЄС, акцентовано увагу на процесі визначення доменів на основі підприємницького відкриття.

Ключові слова: домен, підприємницьке відкриття, спеціалізація регіону, пріоритетний напрямок.

ИССЛЕДОВАНИЕ ДОМЕНОВ В РАЗРЕЗЕ ФОРМИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ СМАРТ СПЕЦИАЛИЗАЦИИ

Родченко Владимир Борисович
доктор экономических наук, профессор

e-mail: rodchenko@karazin.ua

ORCID ID: 0000-0003-0298-4747

Белявцева Виктория Владимировна

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник

e-mail: my_edem@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-8773-9307

Хрипунова Дарья Михайловна

аспирант

e-mail: khripunova.daria@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2016-5120

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

ул. Мироносицкая, 1, Харьков, 61002, Украина

Стратегия смарт специализации, как инновационная система для региональных экономик, должна определять приоритетные сферы, в которых регионы и страны имеют конкурентные преимущества или имеют потенциал генерировать основанное на знаниях развитие и осуществлять экономические преобразования. Количество и характер этих приоритетов будут отличаться в зависимости от региона. Стратегия смарт специализации требует идентификации в каждом регионе одной или нескольких тематических областей, где НИОКР и инновационная политика должны быть направлены на создание и поддержание конкурентных преимуществ. Приоритеты могут быть сформулированы с точки зрения областей знаний или деятельности (не только научной, но и социальной, культурной), подсистем в секторе и находиться за пределами отраслей, рыночных ниш, кластеров, технологий. Способность идентифицировать возможности региона расширяться в новые приоритетные направления является центральным принципом концепции смарт специализации. Глобальный экономический рост требует повышения конкурентоспособности регионов, особенно там, где потенциал является самым высоким. Выбор приоритетных направлений стимулирует инновации и инвестиции, при этом, для того, чтобы регионы имели успех, они должны использовать собственную смесь активов, навыков и идей, чтобы конкурировать на мировом рынке и развивать неиспользованный потенциал.

Статья посвящена анализу приоритетных областей смарт специализации и интерпретации понятия доменов в рамках регионального развития. Исследование сосредоточено на обобщении подходов к определению понятийной сущности категории «домен» путем учета влияния национальной специфики, а также указания роли доменов в процессе предпринимательского открытия. Рассмотрены различные подходы к определению «доменов», как структурированных тем в рамках регионального развития, которые внедряются на практике через процессы предпринимательского открытия. Исследованы примеры приоритетных направлений смарт специализаций в рамках региона и домены стран ЕС, акцентировано внимание на процессе определения доменов на основе предпринимательского открытия.

Ключевые слова: домен, предпринимательское открытие, специализация региона, приоритетное направление.

DOMAINS RESEARCH IN THE DETECTION OF SMART SPECIALIZATION STRATEGY FORMATION

Volodymyr Rodchenko

Doctor of Sciences (Economic), Professor

e-mail: rodchenko@karazin.ua

ORCID ID: 0000-0003-0298-4747

Viktoria Beliavtseva

PhD (Economic), Senior Researcher

e-mail: my_edem@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-8773-9307

Daria Khripunova

PhD student

e-mail: khripunova.daria@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2016-5120

V.N. Karazin Kharkiv National University

1, Mironositskaya Str., Kharkiv, 61002, Ukraine

Smart specialization strategy, as an innovative system for regional economies, should identify priority areas in which regions and countries have competitive advantages or have the potential to generate knowledge-based development and economic transformation. The number and nature of these priorities will vary depending on the region. Smart specialization strategy requires identifying in each region one or more thematic areas where R&D and innovation policies should aim at creating and maintaining competitive advantages. Priorities can be formulated in terms of knowledge or activities (not only scientific but also social, cultural), subsystems in the sector and be outside the industries, market niches, clusters, technologies, etc. The ability to identify opportunities for the region to expand into new priority areas is central in the concept of smart specialization. Global economic growth requires a higher competitiveness of the regions, especially where the potential is highest. The selection of priority domains stimulates innovation and investment, while, in order for the regions to succeed, they must use their own mix of assets, skills and ideas to compete in the world market and develop their untapped potential.

The article is devoted to the analysis of priority areas of smart specialization and interpretation of the concept of domains within the framework of regional development. The research focuses on the generalization of approaches to the definition of the conceptual essence of the «domain» category by taking into account the influence of national specificity, as well as the indication of the role of domains in the process of entrepreneurial discovery. Various approaches to the «domains» definition as structured themes within the framework of regional development, which are introduced in practice through the processes of entrepreneurial discovery, are considered. Examined examples of priority areas within the region and domains of EU countries, the attention on the process of identifying domains

based on entrepreneurial discover was pointed.

Key words: Domain, Entrepreneurial Discovery, Specialization of the Region, Priority Domain.

Постановка проблеми. Протягом останніх років в Європейському Союзі актуалізується питання регіональних стратегій смарт спеціалізації. Відмінності вибору стратегії смарт спеціалізації та її дієвості залежить від правильного вибору пріоритетів розвитку. Як свідчить Європейський досвід, вибір пріоритетів розвитку регіонів має ґрунтуватись не на розвинених галузях, а виходити за їх межі та акцентуватись на доменах. Кабінетом Міністрів України у 2018 році внесено зміни до порядків розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України та регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації (постанова № 959), де передбачається використання підходів європейської методології смарт спеціалізації до процесу стратегічного планування регіонального розвитку в Україні [1].

Саме тому актуалізується питання визначення пріоритетів на основі доменів в рамках стратегічного планування регіонального розвитку за використанням методології смарт спеціалізації. Для України загалом та Харківської області зокрема важливим є врахування досвіду ЄС щодо визначення смарт спеціалізації та його адаптація до українських умов. Результати впровадження стратегій смарт спеціалізації у європейських регіонах, свідчать про те, що регіонам вдалося встановити спеціалізації, хоча визначення та роль доменів в регіональних стратегіях смарт спеціалізації значною мірою відсутні, незважаючи на те, що саме вони являються важливим результатом успішного процесу підприємницького відкриття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій зарубіжних авторів таких, як: Б. Асхейм, П. Кук, П. Макканн, Р. Ортега-Аргілес, Д.Фореї – дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного визначення та універсального набору інструментів для виявлення доменів в регіонах.

Мета статті, завдання та методологія дослідження. Метою даної статті є узагальнення підходів до визначення понятійної сутності категорії «домен» шляхом врахування впливу національної специфіки, зазначення ролі доменів у процесі підприємницького відкриття та їх адаптації в рамках регіону. Існуюча необхідність визначення доменів пов'язана з тим, що регіони визначають свою інноваційну діяльність на основі фактичних даних та спроби об'єднати їх в нові способи надання продуктів і послуг, які є привабливими на глобальних ринках, що і являється найважливішою ідеєю смарт спеціалізації.

Основні результати дослідження. В рамках визначення стратегії смарт спеціалізації ключовим є визначення пріоритетів розвитку регіонів. Враховуючи досвід ЄС, на даному етапі ще не можна зазначити приклади успішних пріоритетних доменів, адже для цього необхідно більше часу через відсутність єдиного механізму для всіх країн та необхідність адаптації до територіальних реалій. Проте існуюча методика вибору пріоритетів має бути акцентована на визначенні доменів, як основних пріоритетів для розвитку смарт спеціалізації.

Домени можуть бути визначені як «кінцеві результати» процесів підприємницького відкриття. У словниках є декілька визначень «домену», серед яких це опис домену як «певної сфери діяльності або знань» [2] або «сфера інтересів» [3].

Один із способів визначити домени – сприймати їх як «направленість» для регіону. До цієї «направленості», додаються якірні проекти, акцент спеціалізації, а також інновації та підприємницькі ідеї, представлені окремими суб'єктами, а не домінуючими кластерами або галузями. Дані погляди ще більше посилюють регіональний інноваційний процес і можуть призвести до подальших відкриттів, які в свою чергу можуть викликати нові домени. Загалом, підготовка регіональної інноваційної стратегії смарт спеціалізації регіону з його компаніями, кластерами та іншими регіональними акторами стимулює створення доменів.

Крім того, домени можуть бути зосереджені на технологічних рішеннях або на нових ринках. Наприклад, діджиталізація може забезпечити нові рішення для модернізації існуючих технологій і нові шляхи наближення до глобальних споживачів.

Виникнення однієї або декількох областей у регіональній економіці, що перетинає галузеві та локальні розмежування, є основним вектором, за допомогою якого S3 забезпечує їх зв'язок. Регіональні інновації не можуть бути віднесені до певного сектору або місцевості регіону, але виникають через нові форми когнітивних зв'язків. Тобто зважаючи на тонку грань між доменом та галуззю, можна акцентувати увагу на понятті домену як рівня, на якому пріоритети S3 ідентифікуються, оцінюються та підтримуються в серединних межах (ні на надто високому рівні (весь сектор), ні на занадто низькому (окремі фірми)).

В деяких випадках визначення домену може здаватися очевидним, проте існує мало досліджень

щодо фактичного формування доменів або про ініціювання та підтримку області смарт спеціалізації. Часто регіональні актори та зацікавлені сторони більш знайомі з поняттям кластеру, ніж поняттям домену. Однак слід акцентувати, що кластери за визначенням не збігаються з доменами. Стратегії смарт спеціалізації зосереджені на трансформації регіональних економік навколо нових, унікальних областей, тоді як метою більшості кластерів є підвищення ефективності діяльності компаній, що є членами кластера [4].

Домен є одним із орієнтирів, що дають можливість регіонам «закріпити» себе на глобальному рівні. Домен має схожість з нішевими ринками, оскільки обидва вимагають відмінних знань про ринок (міжнародний) і продукти (місцеві) [5].

«Ніша» і «домен» у контексті смарт спеціалізації тісно пов'язані між собою. Перспективна ніша у бізнес-середовищі є аналогом перспективної галузі в пошуках знань та інноваційних ідей. Однак ніша відноситься до ринку, тоді як домен відноситься до людського знання (наукового, технологічного, практичного та ін.) [6]. Ринкова ніша зазвичай визначається з точки зору профілю потенційних клієнтів та їх потреб; задоволення цих потреб є метою фірми ідентифікувати / зайняти відповідну нішу. Домен, в свою чергу, має бути здатним ефективно відповідати областям знань з ринковим потенціалом, можливо, з огляду на ринкову нішу.

Тобто вибір домену може орієнтуватися не на ринкову нішу, або галузь, а на осередки підприємницької активності, на поєднання ринків, людського капіталу, інновацій та експортного потенціалу. З одного боку знання не обов'язково породжує економічну цінність, яка відображається у ВВП або загальній оцінці добробуту. З іншого боку продукти з незначним змістом знань, як правило, не можуть захищати свої ніші довго [7]. Отже, межі доменів часто знаходяться на перетині різних секторів, технологій або областей знань.

Домен важливі тому, що вони є реальними варіантами здійснення спеціалізації. Дуже різноманітні суб'єкти (або окремі організації, або кластери) можуть знайти нові можливості для співпраці за допомогою процесів підприємницького відкриття, обговорення і взаємної ідентифікації. Навіть, якщо місцева діяльність вже досить вузько орієнтована, відкриття доменів може поглибити знання, в ідеалі також домені мають стимулювати прагнення експериментувати і продовжувати пошук нових можливостей [8].

Таким чином, домен можна ідентифікувати як середньомасштабну економічну одиницю (за стандартом територіального поділу країн для статистики у Європейському Союзі на рівні NUTS), яка простягається на декілька секторів або видів діяльності (не охоплюючи їх цілком), надає більші можливості для навчання, поширює знання, необхідних для створення ніш, як передумови для створення чогось абсолютно нового та задає «направленість» регіону. Домені можна розглядати як абстрактні регіональні теми, що проявляються у взаємних діях регіональних зацікавлених сторін та являються реальними варіантами спеціалізації.

К. Морган зазначає, що заохочення нових доменів, а не цілих секторів у S3, має на меті «реалізувати потенціал масштабу та використанні знань», а також «розробити особливі та оригінальні напрямки спеціалізації на майбутнє» [7]. При цьому, поява доменів вимагає створення нових функціональних зв'язків між фірмами, секторами та місцевостями в межах регіональної економіки. Як висновок, можна стверджувати, що ні спеціалізація в конкретних галузях економіки, ні різноманітність секторів не сприяють інноваційним процесам, вони сприяють «регіональній спеціалізації у відповідному різноманітті», що більше стосується ідеї розумної диверсифікації, ніж спеціалізації [9].

Для глибшого розуміння визначення доменів зазначимо приклади пріоритетних напрямків в рамках регіону та домені країн ЄС (табл. 1). Зазначені домені свідчать про безпосередній зв'язок з Міжнародною стандартною галузевою класифікацією всіх видів економічної діяльності (МСОК), яка є міжнародною довідковою класифікацією видів продуктивної діяльності. Її основна мета полягає в тому, щоб надати в розпорядження статистиків набір категорій видів економічної діяльності, який може бути використаний при зборі та подання статистичних даних, класифікованих за видами такої діяльності.

Тобто приклади доменів європейських країн включають в себе декілька підрозділів, групу та підгрупу кожного з них в рамках галузевої класифікації видів економічної діяльності. Дослідивши приклади доменів країн ЄС можна зазначити, що домен – це певний набір категорій видів економічної діяльності, що об'єднуються в пріоритетний напрямок розвитку регіону.

Слід також зазначити, що класичний стереотипний підхід базується на прив'язці економічного потенціалу територій до галузей, проте у випадку виокремлення доменів даний підхід не актуальний, адже виокремлення доменних напрямків має бути позагалузевим симбіозом підгруп видів

економічної діяльності (рис. 1).

Таблиця 1 – Приклади пріоритетних напрямків доменів регіонів країн ЄС

Країна (або регіон)	Пріоритетний напрямок	Домени
Румунія	Аналіз, управління та безпека великих даних. Майбутній інтернет, технології розробки програмного забезпечення, інструменти та методи. Високопродуктивні обчислення та нові обчислювальні моделі	J – Інформаційні та комунікаційні технології (J.58 – Видавнича діяльність, J.59 – Виробництво кіно-, відео- та телепрограм, звукозаписна та музична видавнича діяльність, J.60 – Програмування та мовлення, J.61 – Телекомунікації, J.62 – Комп'ютерне програмування, консультації та суміжні види діяльності) D – Цифрове перетворення (D.21 – Широкосмугові, спектр та інші мережі зв'язку (наприклад, 5G), D.22 – Чистіше середовище та ефективні енергетичні мережі та низькоенергетичні обчислення, D.25 – Електронна комерція та МСП онлайн, D.26 – електронне урядування (наприклад, електронні закупівлі, відкриті дані та обмін інформацією у державному секторі), D.27 – електронне здоров'я (наприклад, здорове старіння), D.28 – електронне включення (наприклад, електронні навички, електронне навчання)), D.29 – ІКТ-довіра, кібер-безпека та мережева безпека)
Угорщина	Сільськогосподарські інновації	A – Сільське господарство, лісове господарство та рибальство (A.01 – Рослиництво і тваринництво, мисливство та пов'язані з ними послуги) D – Digital трансформація D.24 – Оцифрування промисловості (промисловість 4.0, розумне та адитивне виробництво) E – KETs (E.37 – передові виробничі системи, J – сталий розвиток, J.67 – стале сільське господарство)
Чехія	Автомобільна, авіаційна та космічна промисловість, залізничні транспортні засоби	C – Виробництво (C.27 – Електрообладнання, C.28 – Машини та обладнання, не віднесені до інших угруповань, C.29 – Автомобілі, причепи та напівпричепи, C.30 – Інше транспортне обладнання) H – Транспортування та зберігання (H.49 – Наземний транспорт і транспортування по трубопроводах, H.51 – Повітряний транспорт)
Литва	Технології охорони здоров'я та біотехнології: молекулярні технології для медицини та біофармацевтики	Q – Діяльність у сфері охорони здоров'я D – Цифрова трансформація (D.27 – e-Health, E – KETs, E.39 – Промислова біотехнологія G – Охорона здоров'я та безпека (G.49 – Охорона здоров'я та благополуччя)
Латвія	Транспорт, логістика та ІКТ: розумні транспортні системи та інформаційні та комунікаційні технології	H – Транспортування та зберігання (H.52 – Складування та допоміжні роботи для транспортування) J – Інформаційні та комунікаційні технології (J.61 – Телекомунікації, J.62 – Комп'ютерне програмування, консультації та супутні види діяльності, J.63 – Діяльність інформаційних служб) D – Цифрова трансформація (D.19 – Штучний інтелект, когнітивні системи, розширена та віртуальна реальність, візуалізація, технології моделювання, гейміфікації та взаємодії, D.20 – Великі дані, інтелектуальний аналіз даних, управління базами даних, D.31 – Інтернет речей, D.32 – технології, засновані на розташуванні (напр., GPS, ГІС, внутрішня локалізація))
Польща	Біоекономіка, що включає сільське господарство, лісове господарство та навколишнє середовище. Інноваційні біотехнологічні технології та продукти в агропродовольчій, харчовій, хімічній та екологічній інженерії	A – Сільське господарство, лісове господарство та рибальство (A.01 – Рослиництво та тваринництво, мисливство та пов'язані з цим послуги, A.02 – Лісозаготівля та лісозаготівля, A.03 – Рибальство та аквакультура) C – Виробництво (C.10 – Продукти харчування, C.11 – Напої, C.12 – Тютюнові вироби, C.13 – Текстиль, C.15 – Шкіра та супутні товари, C.16 – Виробництво деревини та виробів з деревини та корку, крім меблевих виробів з соломки та плетіння матеріали, C.17 – Папір і вироби з паперу, C.20 – Хімічні та хімічні продукти, C.22 – Гумові та пластмасові вироби) E – Утилізація та очищення стічних вод (E.38 – Збір, обробка та утилізація відходів діяльності з відновлення матеріалів) G – Охорона здоров'я та безпека (G.48 – Продовольча безпека) J – Сталий розвиток (J.61 – Біоекономіка, J.65 – Ефективність використання ресурсів, J.67 – Стале сільське господарство, J.69 – Стале використання землі та води, J.70 – Стале виробництво та споживання)

Джерело: узагальнено авторами на основі даних [10]

Тобто методика виявлення та виокремлення доменів в регіоні має стати новою логікою «політики пріоритету», яка фундаментально базується на процесі відкриття підприємницької діяльності та сприянні спеціалізованої диверсифікації у відповідних секторах. Цей процес спеціалізованої диверсифікації між відповідними секторами передбачає визначення та оцінку

потенціалів та можливостей для структурних змін, а також вибір трансформаційних заходів, які будуть розроблені та підтримуватимуться [12]. Слід акцентувати увагу на існуванні жорсткої конкуренції на рівні галузі, а домен в свою чергу може послабити внутрішню конкуренцію, перетворити її в соконкурунцію та буде реалізований через підприємницьке відкриття.

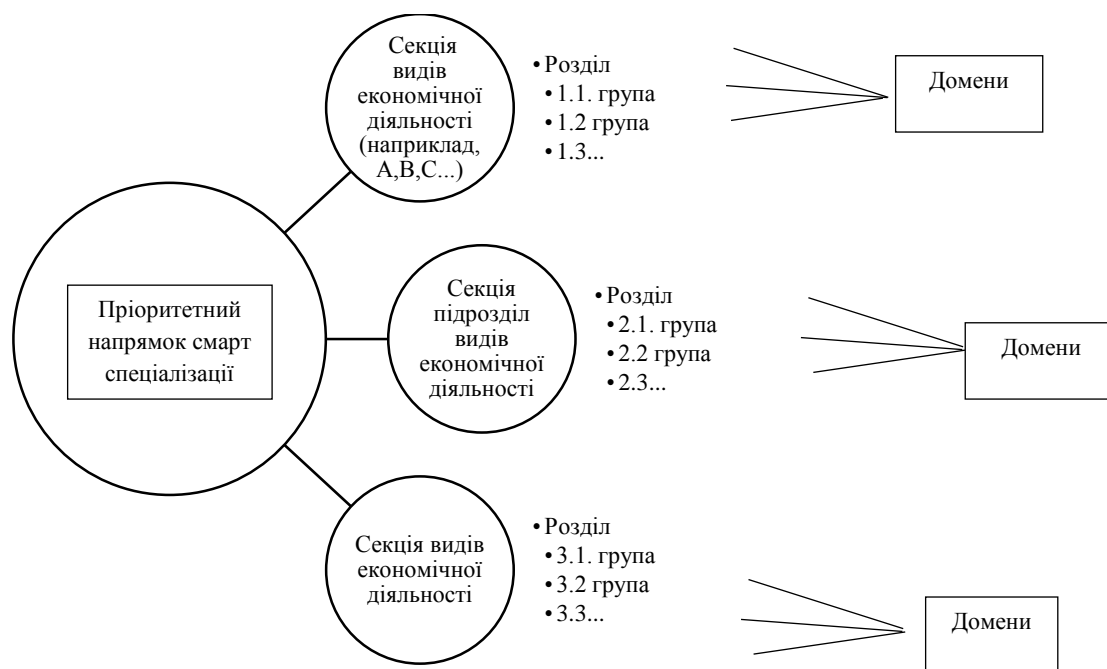

Рисунок 1 – Приклад формування пріоритетних напрямків регіонального розвитку на основі доменів

Джерело: побудовано авторами за інформацією [10; 11]

Попередній проведений аналіз на основі досвіду JRC дозволяє зміщувати акцент вибору доменів на ключові фірми в рамках певних видів економічної діяльності, проте саме визначення доменів більш трудомісткий та пов'язаний з підприємницьким відкриттям процес. Тобто слід зазначити, що визначення доменів повинно базуватися як на кількісних даних, так і на якісному аналізі, дані орієнтовні домени зосереджені лише на одній компоненті, тому необхідний поглиблений якісний аналіз, який необхідно провести з ключовими стейкхолдерами (підприємницьке відкриття).

Регіональні знання є основою процесів підприємницького відкриття, і вони поступово аналізуються за допомогою активації зацікавлених сторін [13]. Потім це призводить до формування ідей щодо спрямованості на регіональну спеціалізацію і завершення підприємницького відкриття. Встановлений домен може стати глобальним «брендом» для регіону, який може підтримуватися або розвиватися під час подальших процесів відкриття підприємництва (рис. 2).

Хоча діяльність в рамках доменів зосереджена на співпраці на місцевому рівні, існують перспективи функціонування на міжнародному рівні. Очевидно, що багато регіонів зосереджені на посиленні їх спеціалізації шляхом подання заявок на фінансування з різних джерел для сприяння розвитку в Європі [15]. Проте, існує потреба у нових ідеях щодо впровадження процесів підприємницького відкриття та регіональні спеціалізації. Одним з шляхів акцентування уваги на даному питанні може стати інтеграція процесів підприємницького відкриття в межах доменів подібних до «розумних кластерів».

Тобто через процес підприємницького відкриття можна впровадити реалізацію концепції домену та зрозуміти, як формування домену працює на практиці. Це досягається шляхом проведення регіональних досліджень та оцінки статистичних даних, інтерв'ювання експертів EDP. Крім того, теоретична ідея доменів, як «структурованих тем», має зберігатись. Домен формується шляхом процесу підприємницького відкриття, за допомогою якого регіональні учасники представляють свої ідеї щодо спеціалізації та формують область відповідно до місцевих потреб та обмежень [4].

Процес підприємницького відкриття та можливість вивчення регіональної діяльності через підприємництво має вирішальне значення в розвитку стратегії смарт спеціалізації через нестачу традиційних знань ринків і спрямованої політики «зверху-вниз» [16].

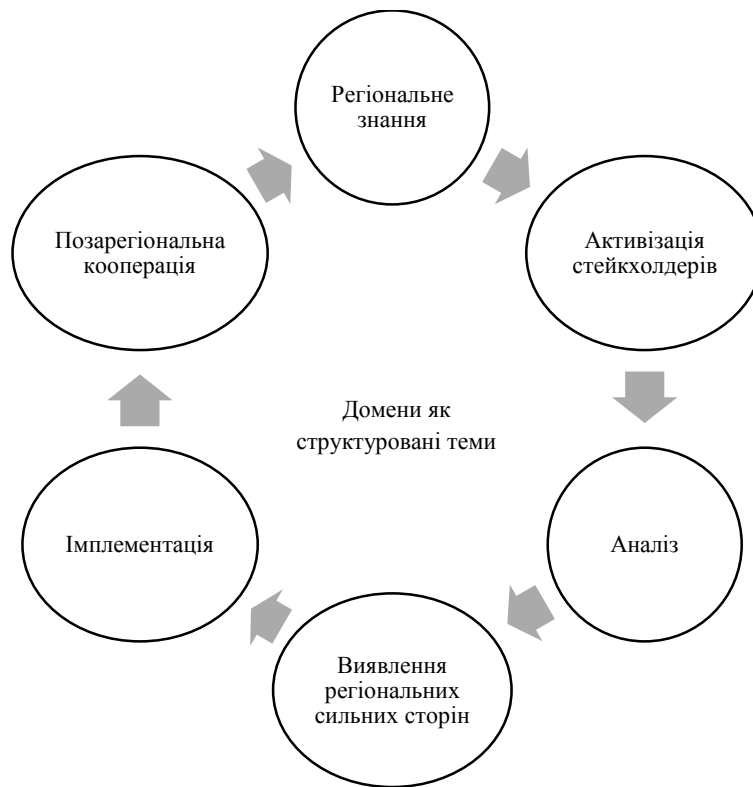

Рисунок 2 – Місце регіонального знання у встановленні домену регіону
Джерело: побудовано авторами за інформацією [14]

Процеси підприємницького відкриття відрізняються в залежності від регіону, але вони включають аналіз існуючих можливостей і спрощення зустрічей зацікавлених сторін (рис. 3). Стратегія смарт спеціалізації ґрунтується на цілях та проектах, що реалізують стратегію та аналіз регіональних можливостей і результатів зустрічей зацікавлених сторін.

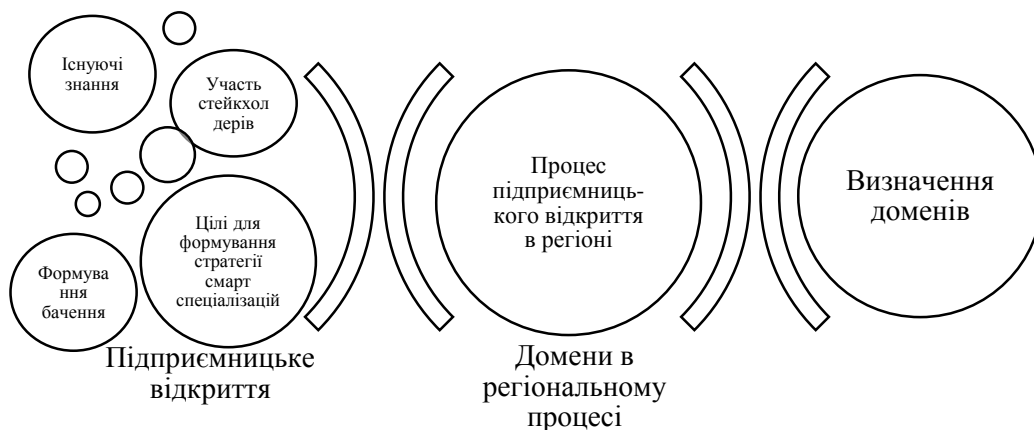

Рисунок 3 – Процес визначення доменів на основі підприємницького відкриття
Джерело: побудовано авторами за інформацією [17]

Більшість регіонів дотримуються цієї моделі. Іноді регіональні процеси вимагають декількох раундів до початку підготовки стратегії смарт спеціалізації. Тобто процес підприємницького відкриття є необхідним для визначення можливостей для доменів.

Висновки. Таким чином, домен як середньомасштабна економічна одиниця має орієнтуватися не на ринкову нішу або галузь, а на осередки підприємницької активності, на поєднання ринків, людського капіталу, інновацій та експортного потенціалу, а також якірні проекти. Домени являються реальними варіантами спеціалізації та надають більші можливості для навчання, поширюють знання, необхідні для створення ніш, як передумови для створення чогось абсолютно нового, та задають «направленість» регіону.

Насамперед, встановлення пріоритетних доменів не може розглядатися як прямий процес, результат якого може бути отриманий раз і назавжди. Визначення доменів вимагає певного експериментування з новими інструментами політики, в ідеалі через пілотні проекти в процесі розробки та модифікації стратегії смарт спеціалізації. Це, у свою чергу, вимагає сильної системи управління з достатньою урядовою підтримкою для того, щоб брати на себе ризики.

Визначення доменів та пріоритетних напрямків має базуватись на основі наступних процесів: об'єктивного аналізу поточної ситуації в регіоні та процесі підприємницького відкриття. Об'єктивний аналіз поточної ситуації в регіоні з точки зору досліджень, інновацій (включаючи існуючі інфраструктури), промислових структур (у тому числі кластерів, позицій у ланцюжках вартості), навичок та людського капіталу (академічних та інших), попиту, державних та бюджетів на дослідження та інновації та ін. Аналіз повинен враховувати економічний контекст з орієнтацією на регіон, доповнений зовнішнім виміром. Процес підприємницького відкриття, що використовує регіональні підприємницькі знання та застосовує підприємницький підхід у розумінні ринкових можливостей, диференціації прийняття (і управління) ризиками та пошуку альянсів для оптимізації доступу до ресурсів (фізичних) фінансових, інтелектуальних, ринкових знань тощо). Це означає, що в процес підприємницького відкриття мають бути залучені всі учасники четвертої спіралі (підприємства, технології та центри компетенції, університети та державні установи, наукові та бізнес-парки, бізнес-ангели та венчурні капіталісти, громадянське суспільство, тощо). Простих опитувань серед цих суб'єктів недостатньо. Суть процесу підприємницького відкриття полягає в його інтерактивному характері, що об'єднує різних учасників для спільного формування смарт спеціалізації та розробки відповідного комплексу для реалізації стратегії;

Ключовою особливістю стратегії смарт спеціалізації є її опора на спільне лідерство, це партнерство має розвиватися за активної участі багатьох різних типів суб'єктів, включаючи фірми, науку та бізнес-парки, університети та інші науково-дослідні установи, організації громадянського суспільства, а також національні, регіональні та місцеві органи влади. Точний характер цього партнерства залежить від національних та регіональних інституційних структур.

Література

1. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами № 931 і 932 : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 № 959. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-2018-%D0%BF> (дата звернення: 14.10.2018).
2. Definition of domain in English / Oxford English Dictionary. URL : <https://en.oxforddictionaries.com/definition/domain> (дата звернення: 11.10.2018).
3. Definition of domain in English / European Commission. Cambridge Dictionary. URL : <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/domain> (дата звернення: 14.11.2018).
4. Foray D. Smart Specialization – Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy. Regions and Cities. London & New York : Routledge. European Commission, 2015. Pp. 1511–1526.
5. Bellini N. Smart Specialization in Europe: Looking Beyond Region Borders. *Symphonya. Emerging Issues in Management*. 2015. № 1. Pp. 22–29.
6. Smith L. Regional Innovation Systems: Theory, Empirics and Policy'. *Regional Studies*. 2018. № 45(7). Pp. 875–891.
7. Morgan K. Smart specialization for regional innovation: Underpinning effective strategy design (Work package 4) [Reflection paper]. 2014. URL : <http://orca.cf.ac.uk/78221/1/Underpinning%20Effective%20Strategy%20Design.pdf> (дата звернення: 22.10.2018).
8. Cooke P. Four minutes to four years: the advantage of recombinant over specialized innovation – RIS3 versus «smartspec». *European Planning Studies*. 2016. Vol. 24. № 8. Pp. 1494–1510.
9. Asheim B. The Changing Role of Learning Regions in the Globalizing Knowledge Economy: A Theoretical Re-examination. *Regional Studies*. 2011. Vol. 46. № 8. Pp. 993–1004.
10. Innovation Priorities in Europe. URL : http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map?p_p_id=captargmap_WAR_CapTargMapportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1#map-column-results (дата звернення: 17.11.2018).
11. McCann P., R. Ortega-Argilés. Smart specialisation, regional growth and applications to EU cohesion policy. *Documents de treball IEB*. 2016. № 14. Pp. 1–32.
12. Mariussen A. A connectivity model as a potential tool for smart specialization strategies. *European Planning Studies*. 2017. Vol. 25. № 4. Pp. 661–679.
13. McCann P., R. Ortega-Argilés. Modern regional innovation policy. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2013. Vol. 6. № 2. Pp. 187–216.

14. Periañez F. I. *The entrepreneurial discovery process (EDP) cycle from priority selection to strategy implementation. Implementing Smart Specialisation Strategies: A Handbook*. 2016. Pp. 14–35.
15. Hansen T. Smart specialisation for regional innovation: Underpinning effective strategy design (Work package 4) [Reflection paper]. 2014. URL : <http://orca.cf.ac.uk/78221/1/Underpinning%20Effective%20Strategy%20Design.pdf> (дата звернення: 04.10.2018).
16. The Role of Clusters in Smart Specialisation Strategies / European Commission. URL : https://ec.europa.eu/research/evaluations/pdf/archive/other_reports_studies_and_documents/clusters_smart_spec2013.pdf (дата звернення: 14.11.2018).
17. Örtqvist D. Innovation networks in different industrial settings: From flexible to smart specialization. *European Journal of Spatial Development*. 2016. URL : <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1103496/FULLTEXT01.pdf> (дата звернення: 14.11.2018).

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018). On amendments to the procedures approved by Decrees No. 931 and 932 [“Pro vnesennya zmin do poryadkiv, zatverdzhenykh postanovami № 931 y 932”] (Decree № 959, official text dated November 14, 2018). [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-2018-%D0%BF> [Accessed 14 Oct. 2018].
2. En.oxforddictionaries.com. (2016). Definition of domain in English. [online] Available at: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/domain> [Accessed 11 Oct. 2018].
3. Dictionary.cambridge.org. (2017). Definition of domain in English. [online] Available at: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/domain> [Accessed 14 Nov. 2018].
4. Foray, D. (2015). *Smart Specialisation – Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy. Regions and Cities*. London & New York: Routledge. European Commission, pp. 1511–1526.
5. Bellini, N. (2015). Smart Specialisation in Europe: Looking Beyond Regional Borders. *Symphonya. Emerging Issues in Management*, 1, pp. 22–29.
6. Smith, L. (2018) Regional Innovation Systems: Theory, Empirics and Policy’. *Regional Studies*, 45(7), pp. 875–891.
7. Morgan, K. (2014). Smart specialisation for regional innovation: Underpinning effective strategy design (Work package 4). [Reflection paper]. [online] Available at: <http://orca.cf.ac.uk/78221/1/Underpinning%20Effective%20Strategy%20Design.pdf> [Accessed 22 Oct. 2018].
8. Cooke, P. (2016). Four minutes to four years: the advantage of recombinant over specialized innovation – RIS3 versus «smartspec». *European Planning Studies*, 24(8), pp. 1494–1510.
9. Asheim, B. (2011). The Changing Role of Learning Regions in the Globalizing Knowledge Economy: A Theoretical Re-examination. *Regional Studies*, 46(8), pp. 993–1004.
10. Innovation Priorities in Europe. [online] Available at: http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map?p_p_id=captargmap_WAR_CapTargMapportlet&p_p_life_cycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1#map-column-results [Accessed 17 Nov. 2018].
11. McCann, P. and Ortega-Argilés, R. (2016). Smart specialisation, regional growth and applications to EU cohesion policy. *Documents de treball IEB*, 14, pp. 1–32.
12. Mariussen, A. (2017). A connectivity model as a potential tool for smart specialization strategies. *European Planning Studies*, 25(4), pp. 661–679.
13. McCann, P. and Ortega-Argilés, R. (2013). Modern regional innovation policy. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 6(2), pp. 187–216.
14. Periañez, F. I. (2016). *The entrepreneurial discovery process (EDP) cycle from priority selection to strategy implementation. Implementing Smart Specialisation Strategies: A Handbook*. Pp. 14–35.
15. Hansen, T. (2014). Smart specialisation for regional innovation: Underpinning effective strategy design (Work package 4) [Reflection paper]. [online] Available at: <http://orca.cf.ac.uk/78221/1/Underpinning%20Effective%20Strategy%20Design.pdf> [Accessed 04 Oct. 2018].
16. European Commission. (2013). The Role of Clusters in Smart Specialisation Strategies. [online] Available at: https://ec.europa.eu/research/evaluations/pdf/archive/other_reports_studies_and_documents/clusters_smart_spec2013.pdf [Accessed 14 Nov. 2018].
17. Örtqvist, D. (2016). Innovation networks in different industrial settings: From flexible to smart specialization. *European Journal of Spatial Development*. [online] Available at: <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1103496/FULLTEXT01.pdf> [Accessed 14 Nov. 2018].